

# Ke komeniologickým studiím Dagmar Čapkové



Martin Steiner

Filosofický ústav Akademie věd ČR  
msteiner@flu.cas.cz

Prof. PhDr. Dagmar Čapková, DrSc., se komeniologickému bádání věnovala po dobu šesti desetiletí; patřila k silné generaci české poválečné komeniologie vedle Jana Blahoslava Čapka, Jaromíra Červenky, Vlasty Tatány Miškovské-Kozákové, Josefa Brambory, Antonína Škarky, Julie Novákové, Milana Kopeckého a Milady Blekastadové, Josefa Polišínského, Jiřího Kyráška, jakož i Jana Patočky a Radima Palouše, po určitou dobu též Roberta Kalivody, pokud zůstaneme u osobností, jež se komeniologické problematice věnovaly soustavněji. Budiž řečeno hned úvodem, že Dagmar Čapková se mezi těmito osobnostmi neztratila, naopak si mezi nimi našla své místo, svá témata a své přístupy k interpretaci duchovního odkazu Jana Amose Komenského.

Absolventka oboru bohemistika — anglistika (1945–1949) na Filozofické fakultě Karlovy univerzity nastoupila po pedagogickém působení na středních školách (1949–1954) svou odbornou dráhu ve Státní pedagogické knihovně J. A. Komenského v Praze (1954–1956), kde založila oddělení pro studium života a díla J. A. Komenského. Odtud roku 1956 přešla do Kabinetu pedagogických věd J. A. Komenského ČSAV, který byl krátce nato přetvořen na Pedagogický ústav J. A. Komenského ČSAV. Zde patřila Dagmar Čapková prakticky po celou dobu svého profesního života ke stěžejním členům komeniologického oddělení, začátkem osmdesátých let 20. stol. byla po nějakou dobu též jeho vedoucí. Vědecká hodnost CSc. jí byla udělena v roce 1963, další vědeckou hodnost a akademické tituly však mohla získat až po roce 1989: v roce 1991 hodnost DrSc., habilitovala se roku 1992 v oboru dějin výchovy a specializace komeniologie jako docentka UK v Praze, profesuru tamtéž získala roku 1995.<sup>1</sup>

---

1 Srov. Steiner, Martin: K životnímu jubileu Dagmar Čapkové. *Studia Comeniana et historica* (dále *SCetH*) 15, 1985, č. 30, s. 125–127; Pešková, Jaroslava: Prof. PhDr. Dagmar Čapková, DrSc., sedmdesátiletá. *SCetH* 25, 1995, č. 54, s. 153–157 (zde i výběr z její bibliografie, s. 158–174); Skutil, Jan: K životnímu jubileu prof. dr. Dagmar Čapkové, DrSc., et Dr. h. c. *Z Kralické tvrže* 21, 1996/7, s. 96–106; Dagmar Čapková. In: *Slovník českých filosofů*. Masarykova univerzita, Brno 1998, s. 82–83; Čapková Dagmar. In: *Kdo je kdo v České republice na přelomu století*. Agentura Kdo je kdo, Praha 1998, s. 79 (2., opravené vyd. Praha 2002); Hýbl, František: Životní jubileum prof. dr. Dagmar Čapkové, DrSc. *SCetH* 40, 2010, č. 83–84, s. 228–230.



Rozvoj české poválečné komeniologie umožnily vedle příznivého setkání výše zmíněné plejády osobností také nové objevy Komenského spisů, jež bylo možno badatelsky využít a zhodnotit až po roce 1945: bylo to — kromě dalších — především Komenského stěžejní dílo o univerzální nápravě lidstva *De rerum humanarum emendatione consultatio catholica* (Obecná porada o nápravě věcí lidských; dále Obecná porada),<sup>2</sup> nalezené v knihovně sirotčince v Halle, a tzv. *Hartlib Papers*, archiv Komenského podporovatele a přítele Samuela Hartliba,<sup>3</sup> uložený v knihovně univerzity v Sheffieldu.<sup>4</sup> Oba tyto ve své době stále ještě nové prameny sehrály významnou roli ve vědecké práci Dagmar Čapkové.

Ta se zpočátku věnovala Komenského vztahu k mateřskému jazyku a jeho teorii předškolní výchovy jakožto základu celoživotního vzdělávání.<sup>5</sup> Další její cesta za hlubinami Komenského myšlení vedla přes objasňování jeho pojetí cílů, obsahu a metod vzdělávání a výchovy. Odtud plynul zájem o význam pansofie pro Komenského záměry a projekty pedagogické i všennápravné<sup>6</sup> a v souvislosti s tím o otázky filozofie dějin,<sup>7</sup> filozofie výchovy a o zkoumání Komenského antropologie — jeho pojetí člověka, zejména lidské aktivity,<sup>8</sup> neboť právě lidská aktivita svým tvůrčím potenciálem reflektovala v Komenského antropologii podíl člověka na Božím stvořitelském díle, čímž přibližovala či připodobňovala člověka Bohu. S tím se pojí další oblast, již se Dagmar Čapková ve svých komeniologických studiích zabývala, a to důraz na vzdělávání jakožto celoživotní proces.<sup>9</sup> Pansofie zajímala Dagmar Čapkovou jakožto metoda, jak ji chtěl Komenský aplikovat ve výchově a vzdělávání i ve strukturování a zprostředkovávání lidského poznání. Kladla přitom důraz na Komenského celostní pojetí člověka a na to, jaké vytyčoval vychovatelskému působení cesty k tomu, aby vedlo ke kýženému výsledku — hotové lidské osobnosti, to znamená ke vzdělanému lidskému jedinci, schopnému kvalitního aktivního života v rámci svého společenského prostře-

2 Vyd. Academia, Praha 1966.

3 Původem německý vzdělanec (1600–1662), který působil v Londýně jako organizátor vědeckého života a korespondenčních styků v rámci vědecké komunity.

4 Srov. Čapková, Dagmar: K významu Hartlibova archivu pro pokrok v komeniologickém bádání. *SCeTH* 26, 1996, č. 55–56, s. 110–115.

5 Komenského pojetí mateřského jazyka, jeho významu a užití. *Český jazyk* 6, 1956, č. 3, s. 81–101; *Předškolní výchova v díle J. A. Komenského, jeho předchůdců a pokračovatelů*. SPN, Praha 1968; v anglické modifikaci *Education of Young Children in the Concept of Universal Life-long Education in the Work of J. A. Comenius (Komenský)*. Universita 17. listopadu, Praha 1973; dále dílčí studie ve sbornících a časopisech v Československu, v zahraničí např. v Anglii *The Significance of Comenius' Ideas in the Theory and Practice of Preschool Education. The Durham Research Review* 6, 1969, č. 22, s. 333–344.

6 Např. Pansofie jako základ obecné a speciální metodologie výchovně vzdělávací soustavy Komenského. In: Andrej Čuma (ed.): *Vplyv pokrokového dedičstva J. A. Komenského na vývin socialistickej pedagogiky a školstva*. SPN, Bratislava 1980, s. 37–50.

7 Zur pädagogischen Bedeutung der Geschichtsphilosophie Komenskýs. *SCeTH* 3, 1973, č. 5, příloha *Dokumenty a prameny*.

8 Pansofie a Komenského pojetí činnosti. *SCeTH* 15, 1985, č. 29 (sborník), s. 37–48.

9 Např. Pojetí vzdělání jako celoživotního procesu v díle Komenského. *Pedagogika* 20, 1970, č. 5, s. 703–722.



dí.<sup>10</sup> Ve svém bádání nepominula Dagmar Čapková pojetí míru v Komenského myšlení.<sup>11</sup> Do širšího komeniologického horizontu pak spadají otázky recepce Komenského v různých zemích a obdobích; zde věnovala pozornost zejména Slovensku, ale i dalším zemím. Jestliže sledovala vlivy tradic české reformace a humanismu na myšlenkový svět Komenského, zkoumala naopak rovněž vlivy Komenského na osvícenství, a to zejména v českých zemích a na Slovensku.<sup>12</sup> Snad jedinou oblastí, jež v badatelské činnosti spojené s komeniologií Dagmar Čapkové chybí, je z celkem pochopitelných důvodů teologie, jež jednak byla po dlouhou dobu tématem politicky nežádoucím, jednak vyžaduje speciální kvalifikaci; nicméně náboženská tematika v životě a díle Komenského nezůstala stranou jejího zájmu, jak o tom svědčí např. stať o vztahu víry a vědy v Komenského pojetí.<sup>13</sup> Studium komenián v Hartlibově pozůstalosti podnítilo zpracovávání dalších témat. Byly to předně okolnosti Komenského pobytu v Anglii v letech 1641–1642, jeho vztahy k S. Hartlibovi a dalším osobnostem, s nimiž tam diskutoval o svých záměrech.<sup>14</sup> Uvedená témata zpracovávala Dagmar Čapková z nejrůznějších aspektů: zejména jí šlo o zevrubné osvětlení ideových zdrojů, filozofických základů, z nichž tu Komenský vycházel, a o postižení vývoje jeho pohledu na tato témata v různých fázích jeho života.<sup>15</sup> Vedle novoplatonismu nalézala tyto zdroje zejména v české reformační tradici.

Komeniologická studia viděla Dagmar Čapková vždy jako mezioborová; interdisciplinaritu v pohledu na Komenského dílo uplatňovala ve své práci sama, vedla k ní i své mladší kolegyně a kolegy, prosazovala ji v programech konferencí i v badatelských plánech a projektech.<sup>16</sup>

Těžžiště badatelských aktivit Dagmar Čapkové spočívá nepochybně v komeniologii, jež je také tématem této stati. Jen na okraj tedy připomeňme, že Komenský nebyl jejím výhradním tématem. Ve spektru jejího badatelského záběru vidíme rovněž dějiny

- 
- 10 Škola a utváření lidství v pojetí J. A. Komenského. *Pedagogika* 40, 1991, č. 5–6, s. 553–562.
- 11 Např. K názorům Komenského na otázky války a míru. In: Andrej Čuma (ed.): *Jan Amos Komenský bojovník za světový mier*. Filozofická fakulta v Prešove Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Prešov 1987, s. 34–41; Svoboda svědomí a tolerance předpokladem mírového soužití. *SCetH* 39, 2009, č. 81–82, s. 180–186.
- 12 Např. J. A. Comenius and the Enlightenment Education in His Native Country. In: *Education and Enlightenment. International Standing Conference for the History of Education*. 6th Session. Vol. 1. Historische Kommission der Deutschen Gesellschaft für Erziehungswissenschaft, Wolfenbüttel 1984, s. 63–74; The General Consultation and the Enlightenment. *SCetH* 19, 1989, č. 37 (sborník), s. 158–162; Bečková, Marta — Bieńkowski, Tadeusz — Čapková, Dagmar: *Znajomość dzieł Jana Amosa Komeńskiego na ziemiach czeskich, słowackich i polskich od połowy XVII w. do czasów obecnych*. Wydawnictwo Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN, Warszawa 1991, s. 7–66.
- 13 Vztah vědy a víry u Komenského. *SCetH* 24, 1994, č. 51, s. 91–104.
- 14 Např. The Comenian Group in England and Comenius' Idea of Universal Reform. *Acta Comeniana*, 1 (XXV), 1969, s. 25–34; Anglický milenarismus a Komenský. *SCetH* 32, 2002, č. 67–68, s. 37–43.
- 15 Např. Dílo Komenského a myšlení 17. století. *Filosofický časopis* 35, 1987, s. 941–949; The Writings of J. A. Comenius and 17<sup>th</sup> Century Thought. In: *Symposium Comenianum 1986*. Academia, Praha 1989, s. 75–87.
- 16 Otázky interdisciplinárního zkoumání díla Komenského. *SCetH* 22, 1992, č. 46–47, s. 13–20.



českého reformačního humanismu a pedagogiku osvěcenství, zejména slovenského a českého.

Obzory své badatelské aktivity rozšiřovala Dagmar Čapková, jak už bylo naznačeno, prostřednictvím výzkumů v zahraničních archivních a knihovních fondech, kde se soustředila především na již zmíněnou Hartlibovu pozůstalost v anglickém Sheffieldu, avšak také na dokumenty uložené jak v Anglii, tak v dalších zemích, zejména ve fondech polských a švédských.<sup>17</sup> Výsledkem těchto jejích průzkumů jsou na jedné straně edice nově objevených textů (zejména dopisů) Komenského, na druhé straně nové pohledy na komeniologickou problematiku ve vlastní badatelské a publikační činnosti. K jejím nejzávažnějším objevům patří část pracovního deníku Komenského (1969), kterou Komenský poslal roku 1646 z Elblágu Samuelu Hartlibovi: tento fragment se v Hartlib Papers zachoval jako anonymní text, týkající se komplexního plánu trojstupňového cyklu pansofických učebnic pro jazykově věcné, filozofické a literárněhistorické vzdělávání (celý plán ale Komenský nerealizoval), jakož i koncepce metafyziky; vzhledem k obsahu a k širokému uplatnění triadického principu lze v deníku vidět předzvěst pozdního Komenského díla *Triertium catholicum*. Originální latinský text zlomku deníku publikovala Dagmar Čapková s rozsáhlým rozbohem jako samostatnou přílohu k časopisu *Studia Comeniana et historica*,<sup>18</sup> studie o jeho významu ve vývoji díla Komenského uveřejnila mimoto i v několika dalších zemích (ve Velké Británii, v obou tehdejších německých státech, v Jugoslávii).<sup>19</sup> K dalším významnějším objevům, na nichž se Dagmar Čapková podílela, patří rukopisný překlad učebnice *Janua lingvarum reserata* do islandštiny, pocházející již z konce 17. stol. a nalezený v Královské knihovně ve Stockholmu.<sup>20</sup>

Soustavně se Dagmar Čapková věnovala vydávání textů Komenského. Byla členkou editorských kolektivů, které připravily vydání faksimile souboru *Opera didactica omnia* (Academia, Praha 1957) a první vydání latinského textu *Obecné porady* (tamtéž 1966). Podílela se na časopisecké edici spisů z rukopisu nalezeného ve Veřejné knihovně Saltykova-Ščedrina v tehdejší Leningradě, pro jejich publikaci v *Archivu pro bádání o životě a díle J. A. Komenského* připravila učebnice *Geodesia* (text roč. 22, 1963, s. 194–209, poznámky roč. 24, 1970, s. 152–157) a *Historia profana* (text roč. 23, 1965, s. 98–121, poznámky roč. 24, 1970, s. 187–218). Pro ediční řadu *Vybrané spisy J. A. Komenského* (SPN, Praha 1958–1978) připravila několik edic českých spisů Komenského a několik překladů z latiny (ve svazcích 1, 4, 5, 6, 8). Jako autorka a redaktorka se podílela na vypracování komentářů pro dvousvazkové ruské vydání *Vybraných*

17 Srov. A Manuscript Copy of the First Part of the Greatest Work by John Amos Comenius in the British Museum. *Archiv pro bádání o životě a díle J. A. Komenského* 24, 1970, s. 63–72.

18 *SCeH* 4, 1974, č. 8–9, příloha *Dokumenty a prameny*.

19 The Educational Plans of J. A. Comenius in 1646: From a Diary Sent to English Colleagues. *History of Education* 7, 1978, č. 2, s. 95–103; Die pädagogische Bedeutung eines unbekanntenen Arbeitstagebuches des J. A. Komenský. *Pädagogische Rundschau* 1977, č. 7, s. 535–550; Nepoznati latinski rođni dnevnik J. A. Komenskoga. In: *Latina et Graeca* 18. Zagreb 1981, s. 45–50.

20 Čapková, Dagmar: Neznámý překlad učebnice Komenského. *SCeH* 14, 1984, č. 27, s. 136; Čapková, Dagmar — Eriksson, Kristina: *Janua lingvarum in Icelandic*. *Acta Comeniana* 6 (XXX), 1985, s. 201–203.



spisů *Komenského* (Moskva 1982). Pro kritickou edici *J. A. Comenii Opera omnia — Dílo J. A. Komenského*<sup>21</sup> zpracovala edici *Informatoria školy mateřské* (sv. 11), komentáře k edici spisku *Geodesia* (sv. 12), k předmluvě *Opera didactica omnia* (sv. 15/I), ke spisům *Novissima lingvarum methodus* (sv. 15/II) a *De cultura ingeniorum* (sv. 15/III), nejnověji je spoluautorkou komentáře k úvodní části Obecné porady *Europae lumina* (sv. 19/I); jako autorka komentářů se podílela i na přípravě svazků dosud nevydaných. Je spoluautorkou úvodů k sv. 9/I a 15/I. Pro jubilejní edici prvního překladu *Obecné porady* do češtiny (sv. I–III, Svoboda, Praha 1992) napsala obsáhlý úvod a komentáře k částem *Europae lumina* (Světlu Evropy), k první předmluvě k *Pansofii* (sv. 1.), k *Pampaedii* a k *Panorthosii* (sv. 3); tento překlad byl oceněn výroční premií Obce překladatelů. K časopiseckým edicím je třeba ještě doplnit několik Komenského dopisů z Hartlib Papers, jež Dagmar Čapková připravila k vydání v *Acta Comeniana*.<sup>22</sup>

Dagmar Čapková je autorkou více než 200 publikací v oboru komeniologie a dějin kultury a výchovy, knižních, sborníkových (hlavně z mezinárodních konferencí) i časopiseckých, jež publikovala v Československu — a v České republice — i v zahraničí. Přirozeným zrcadlem jejích badatelských zájmů spojených s odkazem J. A. Komenského jsou především její monografie: *Některé základní principy pedagogického myšlení J. A. Komenského* (Academia, Praha 1977; Rozpravy ČSAV, Řada společenských věd 87, sv. 2), *Myšlenka lidské aktivity v Komenského pojetí dějin* (Academia, Praha 1983; Rozpravy ČSAV, Řada společenských věd 93, sv. 3), *Myslitelstvo-vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského* (Academia, Praha 1987). Všechny jsou nějakým způsobem zaměřeny na Komenského pojetí výchovy člověka, což je jeho téma klíčové, tudíž se mu ani nelze vyhnout, chceme-li postihnout jeho osobnost a dílo v největší možné šíři. O tom, že právě to byl badatelský záměr Dagmar Čapkové, není pochyb. (Monograficky zpracovala Dagmar Čapková i Komenského pojetí předškolní výchovy, jak už bylo zmíněno výše.)

Druhou z uvedených monografií věnovala Dagmar Čapková závažnému a do té doby ne právě často zpracovávanému tématu role historie v Komenského literárním odkazu. Ne že by tu neměla na koho navazovat (sama jmenuje několik autorů, počínaje K. Kroftou přes J. Th. Müllera, J. Jakubce, J. Vlčka, J. B. Čapka, J. Hendricha až po J. Popelovou, J. Polišenského, P. Flosse a další), pokus o syntetické zpracování tématu však představuje teprve práce Dagmar Čapkové. Ta postavila svou (a vlastně i Komenského) hlavní ideu — lidskou aktivitu — do titulu své práce, v níž ukazuje, jak se jednak pojetí historie u Komenského vyvíjelo, jednak jak Komenský viděl zakotvení člověka v minulosti ve spojení s požadavkem aktivního života v současnosti, jenž by svým reformním zaměřením vedl k vytváření podmínek pro dokonalejší život lidí v budoucnosti. V tom tkví role historie ve výchově. Lidská aktivita spojená s harmonií ve vztahu teorie a praxe podmiňuje lidské směřování ke stále hodnotnějšímu životu člověka; toto směřování viděl Komenský v historii, optimisticky věřil — opíraje se

21 Academia, Praha 1969 – dosud.

22 Čapková, Dagmar: Unpublished Letters by Comenius. *Acta Comeniana* 2 (XXVI), 1970, s. 285–294; Čapková, Dagmar — Kyrálová, Marie: Unpublished Letters of J. A. Comenius (Komenský). *Acta Comeniana* 6 (XXX), 1985, s. 165–178; Čapková, Dagmar — Kyrálová, Marie: Unpublished Letters of J. A. Comenius (Komenský) II. *Acta Comeniana* 7 (XXXI), 1987, s. 179–184.



o historické zkušenosti i své pansoficky nápravné záměry — rovněž v jeho pokračování v budoucnosti.

Výsledky svého dosavadního badatelského úsilí na poli interpretace Komenského díla a vývoje jeho pedagogických i všenápravných projektů představila Dagmar Čapková odborné veřejnosti v monografii *Myslitelstvo-vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*, která tematicky sice navazuje na o deset let starší práci *Některé základní principy pedagogického myšlení J. A. Komenského*, její zorný úhel však výrazněji přesahuje oblast pedagogiky. Dlouholetá práce s Komenského korespondencí a studium jeho pedagogických spisů a zejména Obecné porady, jakož i výše zmíněného pracovního deníku tu umožnilo Dagmar Čapkové mimo jiné poukázat na to, jak se vyvíjely Komenského představy o obsahu školního vzdělávání a v návaznosti na to pak i plány na příslušné soubory učebnic pro jednotlivé stupně škol; shromáždila tu tedy nejen informace a interpretace týkající se dochovaných Komenského prací, nýbrž i některých nakonec nerealizovaných autorových záměrů. Představila tu své pojetí periodizace myšlenkového vývoje Komenského, jeho cestu k pansofii a k jejímu využití ve výchově člověka a ve všenápravných koncepcích. Zdůraznila koncept univerzální kultury, kultivace člověka, již Komenský viděl jako celoživotní proces formování každého lidského jedince, jako významnou podmínku ke zdokonalování společenského soužití. Aniž by se uchýlovala k násilným aktualizacím, poukázala tu rovněž na podněty, jež Komenského odkaz poskytuje následným generacím: vyplývají zejména ze zmíněného konceptu vzdělávání jakožto kultivace člověka, jeho vedení k samostatnosti, k aktivnímu životu a dodržování morálních zásad.

Svou poslední knihu označila Dagmar Čapková jako obrazovou publikaci. Věnovala ji jednomu z témat, jež jí bylo velmi blízké, souboru *Opera didactica omnia*, který Komenský sestavil a vydal hned v počátcích svého amsterodamského pobytu (roku 1657). Dagmar Čapková se tímto souborem zabývala prakticky po celou dobu svého působení v komeniologii, analyzovala jeho kompozici i místo v kontextu jeho díla.<sup>23</sup> Kniha *Opera didactica omnia J. A. Komenského* (Pedagogické muzeum J. A. Komenského, Praha — Muzeum Komenského, Přerov 2007) vznikla sice tak trochu příležitostně, totiž k 350. jubileu původního vydání souboru, nicméně ji lze pokládat za doplněk k předchozím autorčiným monografiím i za jakousi pomyslnou tečku za nimi. V úvodní studii (v české a anglické verzi) vysvětluje název souboru, probírá historii jeho vzniku, jeho strukturu a význam a v závěru rovněž shrnuje jeho ohlas, počínajíc od Komenského současníků až po naši současnost. Větší obrazová část knihy představuje portréty Komenského současníků i pozdějších osobností, jež měly k souboru jeho pedagogických spisů nějaký vztah, a faksimile edic z Komenského korespondence a z vybraných stránek samotného souboru.<sup>24</sup>

Zaslouženého, byť často neoficiálního či neformálního ocenění se Dagmar Čapkové dostávalo v odborných komeniologických kruzích ve vlasti i v zahraničí, v nichž si zjedнала díky výsledkům své badatelské činnosti stálou vážnost a autoritu. Na ně-

23 Např. Pansoficko-pedagogická struktura Komenského souboru *Opera didactica omnia*. *SCeH* 9, 1979, č. 20, s. 31–43.

24 Autorka tu navázala na svou účast při přípravě publikace Čapková, Dagmar — Kyrášek, Jiří — Šámal, Jindřich: *Jan Amos Komenský. Život a dílo v dokumentech a v českém výtvarném umění*. SPN, Praha 1963.

kolika mezinárodních komeniologických konferencích jí byly posléze uděleny pamětní medaile Komenského (v Praze, Bratislavě, Prešově, Přerově, Uherském Brodě, polském Lešně). Dagmar Čapková byla členkou mezinárodní společnosti pro dějiny výchovy ISCHE (několik let též členkou jejího výboru), byla zakládající členkou české komeniologické společnosti *Unie Comenius*, jejíž byla devět let předsedkyní a několik dalších let členkou předsednictva. Na půdě této společnosti iniciovala a vedla projekt *Encyclopaedia Comeniana*. Byla členkou kolektivu, jemuž byla v roce 1991 udělena cena ČSAV za výsledky komeniologického bádání. V roce 1992 byla jmenována čestnou doktorkou Univerzity Komenského v Bratislavě. V roce 2007 byla oceněna státním vyznamenáním, Medailí za zásluhy v oblasti vědy III. stupně.

Dagmar Čapková patřila ke generaci, jež byla nucena prožít ne právě snadná a tvůrčí vědecké práci, zejména v humanitních oborech, příznivě nakloněná období 20. století. O to větší cenu mají výsledky, jež tato generace po sobě svým následníkům zanechala. Dagmar Čapkové v ní patřilo nepominutelné významné místo. Mezi svými nejbližšími kolegy a spolupracovníky vynikla svým úsilím o co nejkomplexnější pohled na Komenského osobnost a dílo, a to jak co do postižení vývoje jeho myšlení, tak co do jeho obsahu, jež se snažila představit bez omezení na některou z disciplín, v níž se Komenského aktivity uplatňovaly. To ostatně souvisí s jejím úsilím o překonávání jednostranných přístupů ke Komenského odkazu, s výše uvedeným požadavkem na interdisciplinární přístup k jeho studiu. Řadila se k těm, kdo se zasloužili o nový, hlubší pohled na myslitelský odkaz J. A. Komenského, aby nebyl jako dříve vnímán většinou jen jako pedagog. Badatelský odkaz Dagmar Čapkové patří v komeniologii nepochybně k těm, s nimiž se vyrovnávaly a vyrovnávají její mladší kolegyně a kolegové a na něž budou navazovat i příští generace badatelů.

